

Herman Nuijen: Een leven lang vogels kijken

Het is begin jaren zestig van de vorige eeuw. Langs de Knardijk aan de westrand van de uitgestrekte rietvelden van Oostelijk Flevoland ben ik in de beginjaren zestig elk weekeinde bezig met het vangen van vogels voor ringonderzoek. Vrijwel iedere keer komt over de dijk een kleine Morris aanrijden met daarin drie heren, die eens bij de mistnetten komen kijken wat er gevangen wordt. Het zijn A. Tjittes uit Harderwijk, B. Wolff en H. (Herman) Nuijen uit Hilversum. Ongeveer vijfenveertig jaar later ontmoet ik laatstgenoemde weer in de Eempolders. Hij blijkt bijna zijn hele leven in Hilversum te hebben gewoond. Het idee wordt geboren om deze 83-jarige, nog steeds gepassioneerde veldornitholoog te interviewen. Het interview vindt plaats bij hem thuis aan de Van Hogendorpstraat in Hilversum.

Dick A. Jonkers

Zat vogels kijken in de familie?

Misschien zat het in de genen bij mijn ouders. Ik ben in Sneek in 1925 geboren en mijn moeder was een echt buitenmens.

Foto: Dick Jonkers

Van mijn vader weet ik niet of hij wat met het buitenleven had; hij overleed voor mijn geboorte.

Toen ik een jaar was ben ik met mijn moeder naar Hilversum verhuisd, heb verder kort in Amsterdam gewoond en ook nog een jaar in het tuinhuis van villa Jachtlust aan de Eemnesserweg in Blaricum.

Op mijn vraag wat eigenlijk zijn vak is geweest antwoordt Herman dat hij tot aan zijn pensionering op een makelaarskantoor heeft gewerkt. Meteen na het eind van de Tweede Wereldoorlog in mei 1945 was de financiële situatie penibel en moest de twintigjarige, die nog bij zijn moeder woonde, meteen aan de slag om geld te verdienen. Een jaar later moest hij in militaire dienst en heeft daar vier jaar in gezeten. Na de rekrutenopleiding in Harderwijk werd hij ingedeeld bij de 7 Decemberdivisie en toen uitgezonden naar Nederlands-Indië (tegenwoordig Indonesië). Het staat nog in zijn geheugen gegrift. Een lange tocht, waarbij de soldaten in het ruim in twee boven elkaar bevestigde hangmatten sliepen. Drie jaar bracht hij in Indië door en hij kon na terugkomst in Nederland meteen weer

aan de slag bij het makelaarskantoor.

Hoe lang kijk je al naar vogels?

In augustus 1941 wandelde ik in het bos bij het Hilversumse Wasmeer en kwam daar Jaap Taapken tegen. Ik kende hem al van de Fabritiussschool, maar we waren niet bevriend. Jaap fietste daar rond op zoek naar cantharellen (eetbare paddenstoelen). Toen hij mij vroeg wat ik aan het doen was, antwoordde ik aan het lopen te zijn voor mijn gezondheid. Jaap vond dat ik maar lid moest worden van de NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie). Ik zou eens op proef mee moeten gaan met een excursie naar Huizen aan het eind van de week. Dat was niet aan dovemansoren gericht. Met zijn drieën gingen we op in dat weekeinde op de fiets naar Huizen, waar van alles te zien was. Wat ik nog weet is, dat we daar een Brandgans zagen; dat was op 27 augustus 1941. Het is een datum die je eigenlijk nooit meer vergeet; die waarneming werd meteen vastgelegd in mijn dagboek. Op 1 september werd ik lid van de NJN en toen begon het kijken naar vogels, plantjes en weet ik veel wat nog meer. Het was ondanks de Duitse bezetting een mooie tijd. In 1942, geloof ik, ging ik met Jaap op de fiets vanuit Hilversum via Nijkerk naar Hoophuizen. Dat is heel lang een prachtig gebied geweest om vogelwaarnemingen te doen. We mochten bij een boer slapen in de hooiberg en fietsten de volgende dag naar het Hulshorster Zand. We zagen in dat gebied toevallig ook drie mooie grote vlinders. Het waren Rouwmantels; voor die tijd was dat een bijzonder waarneming.

Korte tijd na mijn militaire dienst ben ik lid geworden van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging (KNNV) en kende daardoor de inmiddels overleden Jan Frencken (vroeger lid bij jullie) goed. Enkele jaren later vroeg men mij toe treden tot het bestuur van de afdeling Hilversum van de KNNV.

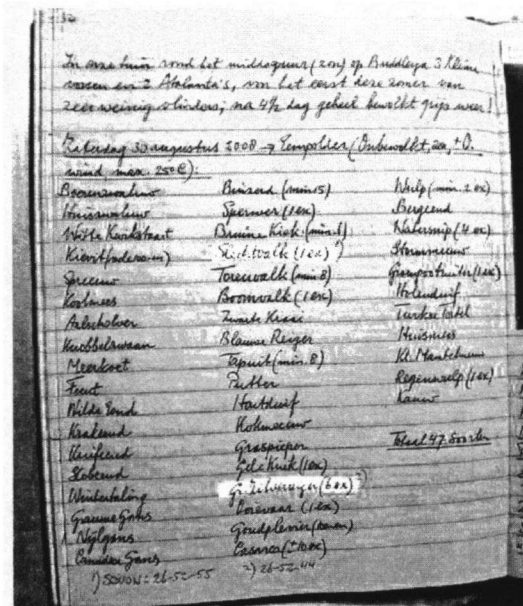
Jaap vond dat ik ook eigenlijk lid zou moeten worden van de Nederlandse Ornithologische Vereniging. In 1943 werd ik lid en ik ben zo langzamerhand een van de oudste leden van de Nederlandse Ornithologische Unie, zoals de vereniging later is gaan heten. In 1953 ben ik ook lid geworden van de Club van Nederlandse Vogelkundigen.

Was je in Nederlands-Indië in de gelegenheid naar vogels te kijken?

Die mogelijkheid was er niet. Ik zat in een mitrailleurbataljon en je moest voortdurend op je hoede zijn als je op patrouille was, anders werd je doodgeschoten. Een paar keer heeft dat maar een haartje gescheeld.

Terug naar de Knardijk

Die tijd herinner ik mij nog goed. Na de koffie bij Tjittes reden we met de kleine auto van Bé Wolf de dijk op. Hij was de enige van ons die een autootje kon bekostigen. Bijna elke week gingen we naar de Knardijk en zwierven rond in Oost-Flevoland. Zuid-Flevoland bestond toen nog niet; dat is pas later aangelegd. Weer of geen weer, mijn vrouw en ik gingen er, toen het daar droog begon te vallen vanaf 1966, vrijwel elke week heen met de fiets of de auto.

Bladzijde uit dagboek

Foto: Dick Jonkers

Daar liggen de meeste voetsporen van mij. Van het begin van de jaren zestig kan ik mij nog herinneren dat we altijd gingen kijken bij een fabriek aan het Veluwemeer in Harderwijk waar voer gestrooid werd. Het wemelde daar toen van de allerlei soorten gorzen, waaronder ook Grauwe Gorzen. Tjittes vertelde ons dat die bij Harderwijk broedden.

Heb je ook nog andere hobby's of is het allemaal vogels wat de klok slaat?

Alleen vogels kan ik wel zeggen. Mijn vrouw is ook een vogelaarster. Nou ja, als er weinig vogels te zien waren dan keek ik wel naar planten en paddenstoelen. Wanneer ik iets over mijn bijzondere waarnemingen wilde weten ging ik nog wel eens naar Gerard de Vries in Baarn. Hij is, dacht ik, ook lid geweest van jullie vereniging. Na zijn overlijden in 2005 ben ik lid geworden van de Mycologische Vereniging om op de hoogte te blijven over paddenstoelen.

Jij bent nooit lid geweest van de Vogelwerkgroep

Nee, maar ik ken de Vogelwerkgroep natuurlijk en er is mij wel gevraagd om lid worden. Dat heb ik niet gedaan omdat ik liever vrij wilde blijven. De naam van de vereniging spreekt voor zich. Als je lid bent dan moet je daarbij ook aan het werk en dat wilde ik niet.

Heb je veel over vogels gepubliceerd?

Misschien een stuk of vijftien korte artikelen. Dat gebeurde onder andere in *British Birds*, *De Takkeling*, het orgaan van de werkgroep Roofvogels Nederland, *Limosa* en het *Vogeljaar*. Herman's vrouw die bij het interview aanwezig is, reageert hierop door te vertellen dat het dan wel geen publicatie van hem is, maar dat Herman zijn naam wel wordt genoemd in een artikel in het *NRC Handelsblad*. Het betreft een artikel van Karel Knip die zijn waarnemingen van aankomstdata van Gierzwaluwen vergeleek met die van Herman (zie grafiek op de pagina 17).

In *Ardea*, tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie, ontdekte de auteur van dit interview een artikel geschreven door Gerard de Vries over Witkopen bij de haven van Huizen, waarin Nuijen wordt vermeld als medewaarnemer.

Merkwaardig genoeg ontbreekt zijn naam in het boek 'In de ban van Vogels' van professor K.H. Voous bij de biografieën van

Nederlandse ornithologen, terwijl Wolff en Tjittes daarin wel worden behandeld. Onder die van Tjittes duikt de naam Nuijen wel op wanneer wordt gesproken over gezamenlijke buitenlandse reizen. Bij die van Veenman is dat wanneer hun gezamenlijke waarnemingen worden aangehaald.

Je ging ook voor vogels naar het buitenland

In 1955 ben ik begonnen met een reis naar Corsica; in 1957 volgde de Camargue. Daar ging ik met de trein heen. Ik had toen een nieuwe mooie sportfiets laten maken met zeven versnellingen. Dat was een bijzonderheid in die tijd; hij moest speciaal gemaakt worden. Daarna ben ik naar Nederland teruggefietst in twaalf dagen. Onderweg had ik nog een leuke ervaring, want ik vond een nest van een Grijskopspecht in Midden-Frankrijk. Daar dicht in de buurt was een landje met twee Draaihalzen die hun jong voerden. Ook zag ik Bergfluiters. In de jaren erna ging ik al dan niet met Wolff en/of Tjittes naar Frankrijk, Spanje, Oostenrijk, Zweden en Noorwegen en met de KNNV naar de Dordogne. Een aparte belevenis was voor mij een bezoek aan het vogeleiland Skomer bij Wales en diezelfde week ook naar Grassholm. Daar zaten 12.000 paar Jan van Genten. Onder de vloer van het vogelwachtershuis waar ik sliep, hoorde je 's nachts de Noordse Pijlstormvogels met hun krankzinnige geluiden. Vanuit de keuken zagen we baltsende Papegaaiduikers. Ik ben pas in 1966 getrouwd, maar ook samen bleven we reizen. We kregen de smaak te pakken van Zweeds Lapland waar we vier keer naar toe gingen. Van 's ochtends acht tot 's avonds acht maakten we daar dagtochten met tussendoor snel een hapje eten. Na mijn pensionering kwamen de grote reizen aan bod en gingen we twee keer naar Australië en een keer naar Canada.

Welke vogels zijn jouw favorieten?

Klauwieren. We gaan hier altijd op de Hoorneboegsche Heide kijken of we weer een Klapekster kunnen zien, maar die is er niet dit jaar. Op die heide hebben we wel eens een Klapekster gezien die helemaal niet schuw was. Ondanks overal rondlopende mensen met of zonder honden en kinderen; hij bleef gewoon in zijn boompje zitten. Op de Tafelbergheide heb ik hem wel gesignaleerd. Er zijn soorten die mij niets zeggen. Meeuwen interesseren mij niet zoveel. Jonge meeuwen lijken heel veel op elkaar en zijn moeilijk te

determineren. Het geharrewar met het ontdekken van steeds weer nieuwe soorten, die later toch weer geen andere soorten blijken te zijn spreekt mij niet aan. Het eind daarvan is zoek.

Hoe zit dat met gebieden?

Vroeger ging ik veel naar de Eemmond en de haven van Huizen. Die waren toen bij vogelaars erg in trek. In die tijd ben ik ook lid geworden van de Club van Zuiderzeewarnemers. Weet je dat er ooit een boek is uitgegeven over de Flora en fauna der Zuiderzee? Nog steeds ga ik graag naar de Eempolders. Daar zijn we in 2008 dertien keer geweest.

Veel vogelsoorten zijn achteruit gegaan. Jij kunt bogen op meer dan een halve eeuw vogels kijken in het Gooi. Geef eens een terugblik.

Grauwe Vliegenvanger, Fluiters en Spotvogel zijn afgenomen. Geelgors en Kuifleeuwerik zijn verdwenen. Zo kan ik er nog wel een handvol opnoemen. Als ik zo af en toe in mijn dagboeken snuffel, zie ik dat vroeger de Kuifleeuwerik in de nieuwbouw van de Kerke-landen in Hilversum broedde en ook 's winters in de Van Gendtlaan te zien was. Het heeft niets met achteruitgang te maken, maar bijzonder was dat ik een keer een vrouwtje IJseend zag zwemmen in de Kerkelandsen. Zijn vrouw vult aan dat je goed merkt dat het met vogels zoveel minder is geworden en vindt dat verschrikkelijk. Je zag vroeger overal Gekraagde Roodstaarten. Fraters zie je tegenwoordig ook niet meer. In de Flevopolders waren die 's winters vaak bij jonge aanplant en veldjes met onkruid te zien.

Hoe ga je vogels kijken en welke hulpmiddelen gebruik je daarbij?

Natuurlijk wandelend, maar ook veel met de fiets, zoals naar de Eempolders.

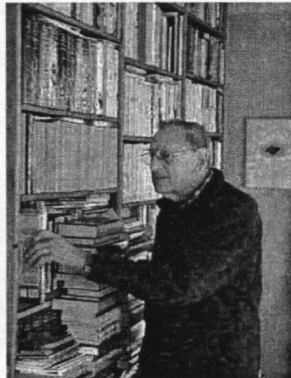
Ook met de auto, zeker nu we op leeftijd zijn. Geregeld gaan we daarmee in mei naar Zuid-Flevoland en wandelen onder andere in de bossen bij de Flediteweg en langs de Groenewoudse Tocht. Het zijn leuke bossen waar nog Wielewalen voorkomen. Vroeger hoorde ik ze nog wel op Gooilust.

Moderne apparatuur zegt mij niets. Een verrekijker, telescoop, een aantekenboekje en een dagboek zijn voldoende. Nog steeds heb ik een ouderwets fotoestel. We hebben geen computer en geen televisie.

Dagboeken heb jij je hele leven bijgehouden. Uit ons boek over de Vogels tussen en Vecht en Eem blijkt dat die niet zijn geraadpleegd.

Ik weet ook niet hoe dat komt, hoewel het vreemd is dat Wolff, die mij toch goed kent, niet heeft gemeld dat ik altijd al mijn waarnemingen in dagboeken noteer. Wees maar niet bang dat die verloren gaan. Vier jaar geleden heb ik dozen met boeken aan de Heimans en Thijssesstichting geschonken. Later ben ik gebeld door de voorzitter Jacques de Smidt die vroeg of ik mijn dagboeken ook bij de stichting wilde onderbrengen. In mijn eerste dagboek had ik, voordat hij mij die vraag stelde, een briefje gelegd, dat alle dagboeken naar die stichting moeten.

Over boeken gesproken

Een deel van de boekenverzameling

Foto: Dick Jonkers

Het is moeilijk om als interviewer rustig te blijven zitten in een kamer temidden van kasten die vol staan met vogelboeken. Dat blijkt nog maar een opmaat. Als we later naar boven lopen is er nog een kamer met langs alle wanden en in dozen boeken en tijdschriften. Herman geeft aan veel tijdschriften te lezen, waaronder het Natuurhistorisch Maandblad, dat artikelen over Limburg bevat. Een waar luilekkerland. Naar welk boek ik ook vraag, het staat er. Oude werken, series handboeken, monografieën. Te gek voor woorden; een verzameling, ontstaan door een leven lang aankopen.

De ontwikkelingen in de ornithologie worden zo te zien nog steeds bijgehouden. Ik zie bijvoorbeeld het recente Handbook of the Birds of the World staan. In die serie komen nog steeds delen uit, maar een aantal reeds verschenen delen ontbreekt. Ik vraag ernaar. Zijn reactie is dat hij is opgehouden toen de delen over zangvogels verschenen. Er is geen plaats meer en bovendien heeft hij al zoveel handboeken.

Onder de indruk van zijn imposante bibliotheek, zijn 67 jaar lang minutieus opgetekende waarnemingen in dagboeken en zijn grote vogelkennis, neem ik afscheid van deze bescheiden en onbekende bejaarde, maar nog vitale veldornitholoog.

AANKOMST GIERZWALUWEN

